

Aukštųjų kursų įkūrimas ir Technikos skyriaus veikla

Audronė Veilentienė

Kauno technologijos universitetas

Muziejaus vadovė

Aukštųjų kursų idėja ir įkūrimo sąlygos

Vilniaus universitetas buvo uždarytas po 1831 metų sukilimo, todėl lietuviai buvo priversti studijuoti Rusijos imperijos arba Europos aukštosiose mokyklose. 1907 m. J. Basanavičiaus iniciatyva įkurta Lietuvių mokslo draugija, turėjo tikslą, tirdama lietuvių tautos praeitį, padėti jai atgimti ir sukurti gražią ateitį. Svarbiausi draugijos uždaviniai buvo: 1) patraukti prie mokslo darbo lietuvių inteligentiją ir užmegzti ryšius su kitų tautų mokslininkais, 2) įsteigti Draugijos knygyną, muziejų, archyvą, 3) įsteigti Draugijos leidinį, 4) pasirūpinti lėšomis Draugijos įstaigoms tvarkyti ir Tautos Namams įsigyti, 5) rinkti įvairiausią lituanistinę medžiagą¹. Draugija įvykdė daugumą numatytų uždavinių: iki 1918 m. ji sukaupe ir ateinančioms kartoms išsaugojo didelius lituanistinius lobius, ji sutelkė lietuvių inteligentiją moksliniam darbui, švietė tautą ir savo veikla dėjo pamatus lietuvių tautinei mokyklai ir Lietuvos aukštosioms mokykloms, taip pat svariai prisidėjo prie Lietuvos valstybingumo atkūrimo. 1918 m. vasario 16 d. 18 draugijos narių (iš 20 pasirašiusių) tapo Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarais. Lietuvių mokslo draugijos nariai galvojo ir apie lietuviškos aukštosios mokyklos įkūrimą. 1918 m., dar tebevykstant I pasauliniam karui Lietuvių mokslo draugijos II narių susirinkime buvo svarstomi universiteto, aukštųjų kursų steigimo klausimai, sudaryta aukštųjų kursų steigimo komisija, vadovaujama Vinco Čepinskio ir Augustino Janulaičio². Lietuvos valstybės taryba suprato būtinybę atkurti Vilniaus universitetą ir 1918 m. gruodžio 5 d. priėmė Vilniaus universiteto statutą. Vilniaus universitetą numatyta atidaryti 1919 m. sausio 1 d., tačiau Sovietų Rusijos kariuomenės puolimas privertė Vyriausybę ir Valstybės tarybą iš Vilniaus pasitraukti į Kauną, kuris visam nepriklausomybės laikotarpiui tapo laikinąja sostine. Į Kauną pasitraukė ir dalis Lietuvių mokslo draugijos narių, kurie

¹ Seselskytė, Adelė. Lietuvių mokslo draugijai – 100 metų. *Tautosakos darbai*, t. XXXII, 2006, p. 272.

² Ten pat, p. 273, 277.

1919 m. rudenį su tuometiniu Komercijos mokyklos direktoriumi Zigmu Žemaičiu priešakyje nutarė, kad negalima ilgiau delsti be aukštosios mokyklos ir reikia Kaune įkurti Aukštuosius kursus.

1919 m. rugsėjo mėnesį švietimo ministrui Juozui Tūbeliui Z. Žemaitis pateikė platų memorandumą, raginantį greičiau įsteigti aukštąją mokyklą. Memorandumą sudarė 4 dalys ir išvados. Pirmoje dalyje „Reikalo skubotumas“, Z. Žemaitis rašė, kad 1919 m. rudenį Lietuvoje buvo tik apie 300 mokytojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, arba 10 kartų mažiau, negu jų reikėjo³. Tai patvirtino ir Švietimo ministerijos ataskaita, kurioje nurodoma, kad 1919 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 13 gimnazijų, 21 progimnazija, 1 komercijos ir 1 realinė mokyklos, viso – 36 aukštesniosios mokyklos ir 4 mokytojų seminarijos⁴. Z. Žemaitis rašė, kad Lietuvoje yra apie 1000 jaunuolių, baigusią gimnazijas ir norinčių studijuoti aukštąjį mokslą, taip pat teigė, kad kelios dešimtys jaunuolių, pasiūstų mokytis į užsienį, nepatenkins Lietuvos poreikių.

Antroje dalyje „Aukštosios mokyklos tipas“ Z. Žemaitis įrodinėjo, kad tai turi būti universitetas, kuris atitiktų ir „specialios techninės mokyklos (politechnikos) mokyklos funkcija, nes tai padėtų ekonomiškiau sunaudoti skiriamas lėšas, patalpas mokslo priemones ir žmones. Jis aiškino, kad Lietuva nebūtų pirmoji valstybė, kurioje agronomai ir inžinieriai būtų rengiami universitete, ir pateikė pavyzdžių iš JAV universitetų. Trečioje dalyje, aptardamas galimybes universitetui steigti, Z. Žemaitis pripažino, kad kol kas Lietuvoje, trūksta žmonių, pasiruošusių dėstyti aukštojoje mokykloje. Jis pateikė Sorbonos universiteto, kurį įkūrė du žmonės dviejuose mansardos kambariuose, pavyzdį. Z. Žemaitis rašė, kad Lietuvoje yra žmonių, dirbusių aukštosiose mokyklose ir galinčių dirbti dėstytojais, taip pat yra žmonių, kurie savo darbais Lietuvių mokslo draugijoje įrodė, kad jie yra pasiruošę darbui aukštojoje mokykloje. Taip pat jis siūlė pakviesti atskirų specialybių žinovus ir praktikus, o trūkstamus specialistus – iš užsienio⁵. Ketvirtojoje dalyje „Materialiniai universiteto reikalai“ patalpų klausimą jis siūlė išspręsti laikinai dirbant popietinėmis valandomis įvairiose įstaigose, o vadovėlius, jo nuomone, paaukos Universiteto organizatoriai ir įvairūs specialistai. Jis ragino neatidėti aukštosios mokyklos steigimo iki geresnių laikų, nes Lietuvos interesai reikalauja steigti ją tuoj pat.

Švietimo ministrui suabejojus šia idėja, Z. Žemaitis nenuleido rankų ir kartu su Eduardu Volteriu nuėjo pas Prezidentą Antaną Smetoną. Prezidentas aiškino, kad valstybės išdas tuščias, be to, tuo metu svarbiausia buvo apginti Lietuvos nepriklausomybę. Jo nuomone, lietuvių tautos kultūrai reikalingi

³ Memorandumas aukštosios mokyklos steigimo reikalu (Z. Žemaičio paruoštas 1919 m. rugsėjo mėn.). *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune*. Vilnius: Mintis, 1967, p. 36.

⁴ Pr. Mš. [Pranas Mašiotas]. Švietimo ministerijos aukštesniosios mokyklos. *Lietuva*, 1919-12-17, Nr. 272, p. 2.

⁵⁵ Memorandumas aukštosios mokyklos steigimo reikalu (Z. Žemaičio paruoštas 1919 m. rugsėjo mėn.). *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune*, p. 38.

teologijos ir socialiniai mokslai, o technikai Lietuvoje neturės sąlygų savo žinias pritaikyti⁶. 1919 m. spalio 6 d. laikraštyje „Lietuva“ Z. Žemaitis Universiteto kursų komisijos vardu išspausdino skelbimą, kviesdamas visus, norinčius studijuoti aukštojoje mokykloje, pateikti informaciją į Švietimo ministerijos 15-ąjį kabinetą iki spalio 8 d.⁷ Skelbime pranešame, kad paskaitos vyks vakarais ir prašoma, kad būsimieji klausytojai pareiškime nurodytą, jei norės studijuoti aukštąjį technikos mokslą. Jis nesitikėjo, kad atsiras tiek norinčių studijuoti – per keletą dienų nuo skelbimo pasirodymo gauta beveik 600 pareiškimų⁸.

Spalio 8 d. „Lietuvoje“ vėl buvo išspausdintas Z. Žemaičio straipsnelis, kuriame jis rašė, kad Universiteto kursais siekiama suteikti Lietuvos jaunuomenei galimybę gauti aukštąjį išsilavinimą Lietuvoje, o dėstomieji dalykai turi atitikti profesijoms keliamus reikalavimus⁹. Tą pačią dieną Švietimo ministerijoje vykusiame Aukštųjų kursų iniciatorių susirinkime, buvo išrinkta vykdomoji komisija, į kurią įėjo Jurgis Alekna, Augustinas Janulaitis, Jonas Vabalas-Gudaitis, Eduardas Volteris ir Z. Žemaitis. Susirinkimas numatė būsimus skyrius: Visuomenės mokslų, Humanitarinių mokslų, Matematikos-fizikos, Technikos, Gamtos ir Medicinos. Susirinkimo dalyviai tikėjosi, kad kursai bus atidaryti po trijų savaičių¹⁰. Susirinkime taip pat buvo aptarti fakultetų planai ir numatyti būsimi skyriai : 1) Visuomenės mokslų – su Teisės ir Sociologijos, 2) Humanitarinių mokslų – Istorijos, Filologijos, Filosofijos ir Pedagogikos poskyriais, 3) Matematikos-fizikos, 4) Technikos, 5) Gamtos ir 6) Medicinos¹¹. Išrinkta organizacinė komisija, kuri turėjo suorganizuoti minėtus skyrius, parengti įstatus ir kt. Į komisiją išrinkti Z. Žemaitis, A. Janulaitis, E. Volteris, J. Vabalas-Gudaitis ir J. Alekna. Steigėjai tikėjosi, kad kursai pradės veikti po 3 savaičių.

Iš pradžių kursų organizatoriai manė, kad Universiteto kursus galės kurti prie Švietimo ministerijos, tačiau Vyriausybė atsisakė juos paremti, nes Lietuvos vyriausybei trūko pinigų, nepavyko surinkti pakankamai mokesčių. Šalis buvo nualinta karo ir okupacijos, dar vyko nepriklausomybės kovos su Raudonąja armija Dauguvos fronte, pasienio kaimus puldinėjo lenkų legionieriai, plėšikavo Lietuvą palikdama vokiečių kariuomenė¹². 1919 m. rugpjūčio 29 d. lenkų karinė organizacija POW

⁶ Stražnickas, Juozas. *Kazimieras Vasiliauskas. Mokslininkas, pedagogas, inžinierius*. Kaunas, technologija, 1997, p. 27–28.

⁷ Žemaitis, Zigmantas. Universiteto kursų komisijos vardu. *Lietuva*, 1919-10-06, Nr. 220, p. 1.

⁸ Žemaitis, Zigmantas. Kauno akštosios mokyklos kūrimosi ir darbo sąlygos. *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune*. Vilnius, „Mintis“, 1967, p. 9.

⁹ Žemaitis, Zigmantas. Dėl universiteto kursų. *Lietuva*, 1919-10-07, Nr. 221, p. 1.

¹⁰ Universiteto kursai. *Lietuva*, 1919-10-15, Nr. 228, p. 2.

¹¹ Universiteto kursai. *Lietuva*, 1919-10-15, Nr. 228, p. 2.

¹² 1919-05-19 susisiekinimo ministro V. Čarneckio raštas generaliniam vokiečių valstybės įgaliotiniui. *LCVA*, f. 383, ap. 7, b. 42, l. 82.

(*Polska organizacja Wojskowa*), slapta veikusi Lietuvos teritorijoje, nutarė nuversti Lietuvos Vyriausybę Kaune ir organizavo sukilimą, tačiau jis buvo atskleistas ir užgniaužtas. Tuo pačiu metu į Lietuvą iš Latvijos veržėsi gerai ginkluotų bermontininkų kariuomenė. Jie užėmė Kuršėnus, vėliau – Šiaulius. Spalio 9 d. Lietuvoje buvo paskelbtas karo stovis. Spalio pabaigoje Antantė įpareigojo bermontininkus išsikraustyti, bet Antantės nurodymo jie nevykdė ir iki lapkričio 20 d. jie jau buvo užėmę Radviliškį. Lapkričio 21 d. Lietuvos kariuomenė, vadovaujama generolo Kazio Ladygos, pradėjo kautynes ir po permainingos kovos užėmė Radviliškį. Atvykusi Antantės komisija nutraukė kautynes, Lietuvos kariuomenė buvo priversta grįžti į ankstesnes pozicijas, o bermontininkų kariuomenė – evakuotis. Tik gruodžio 15 d. ji visiškai paliko Lietuvos teritoriją.

Z. Žemaitis su bendraminčiais nutarė nelaukti, kol Lietuvos ekonominė situacija pagerės, ir aukštąją mokyklą įsteigti visuomenės pastangomis ir lėšomis. Lietuviai visuomenės veikėjai turėjo nemažą kultūrinių ir švietimo įstaigų kūrimo patirtį okupacijų metu – per Pirmąjį pasaulinį karą buvo įsteigta daugiau pradinių ir vidurinių mokyklų, negu prieš karą. Beveik tuo pačiu metu Kauno medicinos draugija suorganizavo paruošiamuosius kursus gydytojams, kurie pradėjo veikti nuo spalio 15 d. (įstatai patvirtinti tik gruodžio 2 d.) Kursai buvo skirti IV ir V kurso studentams medikams, kurie dėl karo nespėjo baigti studijų¹³. Kursuose dėstė M. Nasvytis, Jurgis Žilinskas, Juozas Žemgulys, Jonas Staugaitis ir Jurgis Karuža. Šie kursai sudarė pagrindą Aukštųjų kursų Medicinos skyriui.

Aukštųjų mokslų draugijos įkūrimas ir Aukštųjų kursų organizavimas

Vyriausybei dėl lėšų trūkumo nesutikus steigti Universiteto kursų prie Švietimo ministerijos, sumanyta įsteigti Aukštųjų mokslų draugiją, kuri įkurtų Aukštuosius kursus¹⁴. Draugijos įstatai buvo patvirtinti gruodžio 6 d. Jos tikslas buvo „skleisti ir remti Lietuvoje aukštieji mokslai“¹⁵, o šiam tikslui pasiekti draugija nutarė steigti ir remti visokias aukštųjų mokslų įstaigas, organizuoti paskaitas, leisti mokslo knygas ir laikraščius bei šelpti aukštosiose mokyklose besimokančius studentus. Pirmininku išrinktas miškininkas Povilas Matulionis.

Į Kaune kilusias diskusijas dėl lietuviško universiteto reikalingumo atsiliepė vilnietis gydytojas Vladislovas Kairiūkščio, kuris griežtai nesutiko, kad lietuviai negali savo jėgomis įkurti universiteto ir

¹³ Dr. J. Žemgulys. Iš Kauno medicinos draugijos darbuotės. Lietuva, 1919-12-12, Nr. 268, p. 2; 4-jo ir 5-jo kurso studentams medikams įsidėmėt. Lietuva, 1919-12-16, Nr. 271, p. 4.

¹⁴ Žemaitis, Zigmās. Aukštųjų kursų reikalai. Lietuva, 1919-12-14, Nr. 270, p. 1.

¹⁵ Pirmoji aukštoji Lietuvos mokykla Aukštieji kursai. Kaunas, 1920, p. 10.

teigė, kad laikraščiuose galima rasti lietuvių mokslininkų pavardžių¹⁶. Jis patarė nereikalauti daktaro laipsnio iš būsimųjų universiteto dėstytojų, nes taip galima atstumti jaunos talentus, kurie dėl karo sunkumų negalėjo to laipsnio gauti. Be to, jis siūlė nesieti universiteto kūrimo su Vilniumi, kuris tuo metu buvo užimtas lenkų. Jis rašė, kad lenkai Vilniuje atidarė universitetą per 6 mėnesius, o Lietuva galėtų tai padaryti per metus.

Aukštosios mokyklos organizavimą palaikė ir moksleiviai – 1919 m. gruodžio 13 d. „Lietuvos“ laikraštyje buvo išspausdintas moksleivių kreipimasis, kuriame buvo rašoma, kad demokratinėje valstybėje kiekvienas pilietis turi prisiimti atsakomybę už valstybės laimę ir kviečiama prisidėti prie Aukštosios mokyklos kūrimo¹⁷. Moksleiviai norėjo studijuoti Aukštuosiuose kursuose, todėl išreiškė pageidavimą prie pradedant lankyti kursus, pakartoti mokyklos programą. Gruodžio 14 d. „Saulės“ gimnazijoje vykusiame moksleivių susirinkime dalyvavo apie 300 asmenų, norinčių studijuoti Aukštuosiuose kursuose. Z. Žemaitis informavo, kokie darbai atlikti organizuojant kursus, aiškino, kad JAV lietuviai paaukos lėšų, mokslo priemonių, o keli profesoriai net atvyks dirbti į Lietuvą. Jis pažadėjo, kad kursai bus atidaryti sausio 15 d., o mokestis bus 300 auksinų pusmečiui¹⁸. Susirinkimas išrinko Aukštųjų kursų moksleivių laikinąją komisiją, kuri nutarė organizuoti vakarinius parengiamuosius kursus mokyklos programos pakartojimui¹⁹. 1920 m. sausio 5 d. „Saulės“ gimnazijoje prasidėjo dviejų savaitių trukmės matematikos ir fizikos mokyklos programų pakartojimo kursai moksleivius, kuriuose matematiką sutiko dėstyti Bernardas Kodatis, o fiziką – inžinierius Konstantinas Šakenis²⁰.

Gruodžio 14 d. Z. Žemaitis išspausdino pranešimą „Aukštųjų kursų reikalu“, kuriame pakvietė stoti į Aukštųjų kursų draugiją – draugijos nario šelpėjo, kuris galėjo turėti patariamąjį balsą, metinis mokestis buvo ne mažiau kaip 10 auksinų, tikrojo nario su sprendžiamuoju balsu – 100, nario labdario – 5000, amžinojo nario – 25 tūkstančiai auksinų. Draugijos nariai galėjo būti ir juridiniai asmenys – draugijos, bendrovės ir visuomeninės organizacijos. Įsirašyti į draugiją buvo galima Švietimo ministerijoje pas Aukštesniųjų mokyklų departamento direktorių Praną Mašiotą arba kreiptis į draugijos steigėjus – švietimo ministrą J. Tūbelį, Z. Žemaitį, E. Volterį, J. Vabalą-Gudaitį, K.

---

¹⁶ Dr. Vladislovas Kairiūkštis. Savojo universiteto reikalui. *Lietuva*, 1919-12-03, Nr.

¹⁷ Moksleivių grupė. Į Aukštųjų kursų draugus. *Lietuva*, 1919-12-13, Nr. 269, p. 3.

¹⁸ Aukštųjų kursų laikinosi moksleivių komisija. Būsimų Aukštųjų kursų lankytojų susirinkimas. *Lietuva*, 1919-12-24, Nr. 278, p. 3.

¹⁹ Dėl kursų vidurinės mokyklos programai pakartoti. *Lietuva*, 1919-12-18, Nr. 273, p. 4.

²⁰ Aukštųjų kursų laikinosi moksleivių komisija. Vidurinės mokyklos programos 2-jų savaitių pakartojimo kursai. *Lietuva*, 1920-01-04, Nr. 3, p. 3.

Vasiliauską, T. Ivanauską, Motiejų Nasvytį ir A. Janulaitį²¹. Sovietų okupacijos metais rašytuose atsiminimuose Z. Žemaitis rašė, kad J. Tūbelis, nepritardamas Aukštųjų kursų steigimui, jų įteisinimo reikalą pavedė tvarkyti viceministrui P. Mašiotui, kuris patvirtino kursų įstatus. Kursų organizatoriai prašė įstatus paskelbti „Laikinosiose Vyriausybės žiniose“, tačiau per visą kursų veikimo laikotarpį įstatatai taip ir nebuvo paskelbti, nors čia buvo skelbiami ir labai smulkių bendrovių bei draugijų įstatatai²².

Gruodžio 16 d. Aukštųjų mokslų draugijos narių susirinkime buvo priimti kursų įstatatai, mokslo planai, išlaidų sąmatos. 1920 m. sausio 5 d. Aukštųjų kursų įstatus patvirtino švietimo viceministras Pranas Mašiotas²³. Aukštuosiuose kursuose buvo numatyti 6 skyriai: Humanitarinių mokslų (su filologijos, literatūros, istorijos, filosofijos ir pedagogikos sekcijomis), Teisių, Matematikos-fizikos, Gamtos (su agronomijos sekcija), Medicinos (su veterinarijos sekcija) ir Technikos. Esant reikalui galėjo būti kuriami nauji skyriai ar sekcijos. Visus kursų reikalus tvarkė Aukštųjų kursų taryba: tvirtino lektorius, rinko Kursų vadovą, jo padėjėją, tarybos sekretorių, ūkio ir išdo vadovus, sprendė skyrių steigimo klausimus, rinko revizijos komisiją, svarstė sąmatas, kurias vėliau tvirtindavo Aukštųjų mokslų draugija²⁴. Atskirų skyrių reikalus mokslo ir administravimo srityje tvarkė skyrių tarybos, kurios taip pat turėjo teisę rinkti skyriaus vadovą ir sekretorių. 1920 m. sausio 1 d. laikraštyje „Lietuva“ Aukštųjų kursų draugijos tarybos pirmininko padėjėjas Z. Žemaitis ir sekretorius Liudas Vailionis paskelbė, kad Aukštieji kursai bus atidaryti sausio 20 d., tačiau sausio 15 d. pasirodė informacija, kad kursų atidarymas įvyks sausio 27 d., skelbimas pakartotas sausio 17 d. ir sausio 20 d.²⁵

Sausio 21 d. Aukštųjų kursų taryba paskelbė pranešimą su dėstomų dalykų ir lektorių sąrašu, kuriame nurodyta, kad prof. Augustinas Voldemaras dėstys XIX amžiaus istoriją ir valstybės teisę, prof. E. Volteris – įžangą į lyginamąjį kalbų mokslą, A. Janulaitis – Lietuvos istoriją (II dalį) ir lietuvių teisės istoriją, Petras Klimas – Lietuvos istoriją (I dalį), J. Vabalas-Gudaitis – bendrąją ir eksperimentinę psichologiją, Juozas Eretas – germanistiką, Pranas Dovydaitis – senovės filosofiją, Vladas Dubas – lotynų kalbą ir įžangą į bendrąją literatūrą, Petras Leonas – teisės enciklopediją, Oskaras Biuchleris – romėnų teisės istoriją, Stasys Digrys – ūkio istoriją, Vladas Mačys – ūkininkų istoriją, B. Kodatis – sferinę trigonometriją ir analizinę geometriją, Z. Žemaitis – aukštąją algebrą ir

²¹ Žemaitis, Zigmąs. Aukštųjų kursų reikalai. *Lietuva*, 1919-12-14, Nr. 270, p. 1.

²² Žemaitis, Zigmąs. Kauno aukštosios mokyklos kūrimosi ir darbo sąlygos. *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune*. Vilnius: Mintis, 1967, p. 10.

²³ Stražnickas, J. *Kazimieras Vasiliauskas. Mokslininkas, pedagogas, inžinierius*, p. 31–32.

²⁴ Pirmoji aukštoji Lietuvos mokykla Aukštieji kursai, p. 19.

²⁵ Aukštųjų kursų draugijos taryba praneša. *Lietuva*, 1920-01-01, Nr. 1, p. 4. Aukštųjų mokslų draugijos taryba. Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-15, Nr. 11, p. 1; Aukštųjų mokslų draugijos taryba. Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-17, Nr. 13, p. 1; Aukštųjų mokslų draugijos taryba. Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-20, Nr. 15, p. 1

diferencialinę skaičiuotę, Petras Raudonikis – neorganinę chemiją, Tadas Ivanauskas – zoologiją, Liudas Vailionis – botaniką, Jurgis Žilinskas – žmogaus anatomiją, K. Vasiliauskas – mechaniką, Valerijonas Verbickas – paišybą, Jonas Mašiotas – technikos braižymą, Jonas Šimoliūnas – geodeziją, Jurgis Čiurlys – dirbtuvės darbus²⁶. Skelbimo pabaigoje parašyta, kad laukiama atvykstant fizikos profesoriaus, o braižomosios geometrijos lektorius bus nurodytas vėliau.

Sausio 22 d. laikraštyje „Lietuva“ buvo išspausdinti Aukštųjų kursų tarybos ir Aukštųjų kursų laikinosios moksleivių komisijos atsišaukimai Lietuvos visuomenei, kuriuose kviečiama aukoti lėšas Aukštųjų kursų išlaikymui²⁷. Taip pat buvo paskelbtos stojimo į Aukštuosius kursus sąlygos, kuriose nurodyta, kad tikraisiais klausytojais priimami asmenys baigę vidurines mokyklas arba pradėję, bet nebaigę studijų universitetuose, tačiau sudaroma galimybė laisvaisiais klausytojais stoti ir nebaigusiems vidurinės mokyklos. Išlaikę papildomus egzaminus iš vidurinės mokyklos kurso jie galėjo tapti tikraisiais klausytojais.

Aukštųjų kursų atidarymas ir veiklos pradžia

1920 m. sausio 27 d. Aukštųjų kursų atidarymo dieną Aukštųjų kursų taryba laikraštyje „Lietuva“ paskelbė atsišaukimą „Lietuvos visuomenei“, kuriame rašė:

„Visi mes trokštame Lietuvos nepriklausomybės ir, kovodami dėl jos, daug aukų dedame, o mūsų narsioji kariuomenė ir kraują gausiai lieja. Bet galutinai ji įvyks ir sutvirtės, kada išgausime ne tik medžiaginę, bet ir mūsų dvasios nepriklausomybę, kada atsikratę nuo antmetamų ir svetimų mums kultūros priemonių (kalba, valdymo tvarka, mokykla ir t.t.) nutiesime mūsų tautos sielai platų kelią, kuriuo eidama ji neišblaškys savo jėgų po svetimus kraštus, ir, semdama gyvybės pradų iš savo prigimtosios dirvos, įsivešės, sutvirtės ir parodys pasauliui gražiausias savo ypatybes“²⁸.

1920 m. sausio 27 d. vakarą sausakimšoje Švietimo ministerijos rūmų salėje Z. Žemaitis paskelbė apie Aukštųjų kursų įsteigimą, o kai Juozo Naujalio diriguojamas choras, pritariant kariniam dūdų orkestrui užtraukė Lietuvos himną, ašaras braukė ir būsimieji kursų klausytojai, ir lektoriai. Prof. A. Voldemaras priminė Vilniaus universiteto istoriją ir pasakė, kad anksčiau universitetas buvo nutolęs

²⁶ A. M. Draugijios taryba. Iš Aukštųjų kursų. *Lietuva*, 1920-01-21, Nr. 16, p. 4.

²⁷ Į Lietuvos visuomenę. *Lietuva*, 1920-01-22, Nr. 17, p. 4.

²⁸ Lietuvos visuomenei. *Lietuva*, 1920-01-27, Nr. 21, p. 1.

nuo tautos kelio, o <...> „ši aukštoji mokykla bus lietuvių dvasios reiškėja. Ir tokia mokykla Lietuvoj yra pirmutinė. Tai nėra dar mokykla, tik jai pradžia“²⁹.

Aukštąją mokyklą sveikino ir peraugti į universitetą jai linkėjo J. Vabalas-Gudaitis ir Žemaičių vyskupas Pranciškus Karevičius. Poetas kunigas Jonas Mačiulis Maironis prisiminė, kaip prieš 35-ius metus toje pačioje salėje jis baigė gimnaziją. Tuomet čia buvo parašyta, kad lietuviškai šnekėti mokykloje draudžiama. Poetas pasidžiaugė, kad tiek daug mokslo žmonių šiandien kalba gražia lietuvių kalba ir kuriama aukštoji lietuvių mokykla. Aukštuosius kursus sveikino lietuvių kalbos mokytojas Jonas Jablonskis, ministras be portfelio žydų reikalams – M. Soloveičikas, būsimasis studentas – Domas Micuta, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos pirmininkas Mykolas Sleževičius, prelatas Aleksandras Dambrauskas Jakštas, M. Nasvytis, J. Mašiotas, mažosios Lietuvos atstovas Vilius Gaigalaitis, Kauno miesto valdybos narys Petras Radzevičius, lenkų gimnazijos vedėjas Pšemeneckis ir kiti.

Aukštųjų kursų atidaryme taip pat dalyvavo švietimo ministras J. Tūbelis, vidaus reikalų ministras Eliziejus Draugelis, teisingumo ministras Liudas Noreika, Vokietijos atstovas Šenbergas, žydų bendruomenės ir kiti svečiai. Iškilnės truko beveik 4-ias valandas, tačiau visiems pasirodė, kad prabėgo tarsi viena akimirka. Renginio pabaigoje, po 88-ių metų pertraukos, kai Rusijos caro valdžia uždarė Vilniaus universitetą, buvo sugiedotas studentų himnas „Gaudeamus igitur“³⁰. Kitą dieną „Lietuvos“ dienraštyje pasirodė skelbimas apie prie Aukštųjų kursų Medicinos ir Gamtos skyrių kuriamą Farmacijos sekciją, į kurią bus priimami provizorių padėjėjai³¹.

Vasario 3, 4, 5 ir 7 dienomis vyko įvadinės paskaitos kursų skyriuose. Humanitarinių mokslų skyrius skelbime buvo pavadintas „Žmonėtyros“ skyriumi³². Nuo vasario 6 d. prasidėjo pirmosios tautinės aukštosios mokyklos – Aukštųjų kursų studijų etapas. Aukštųjų kursų reikalus tvarkė kursų taryba, kurios nariai buvo skyrių vadovai, dalykų dėstytojai ir Aukštųjų mokslų draugijos pirmininkas. Taryba rinko Aukštųjų kursų vadovą, kuris su skyrių vedėjais sudarė Aukštųjų kursų vadybą (senatą)³³. Kursų skyriai tvarkėsi savarankiškai.

Pirmąjį pusmetį Aukštieji kursai neturėjo nė vieno kambarėlio. Paskaitos iš pradžių buvo skaitomos I Kauno (vėliau – „Aušros“) gimnazijos patalpose popietinėmis valandomis. Kiek vėliau

²⁹ Aukštųjų kursų atidarymas. *Lietuva*, 1920-01-30, Nr. 24, p. 3.

³⁰ Aukštųjų kursų atidarymas. *Lietuva*, 1920-02-01, Nr. 26, p. 2.

³¹ Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-28, Nr. 22, p. 1.

³² Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-02-01, Nr. 26, p. 1; Kauno kronika. *Lietuva*, 1920-02-05, Nr. 28, p. 3.

³³ Gimbutas, Jurgis. Jonas Šimoliūnas. Inžinierius, valstybininkas, profesorius. Chicago: M. Morkūno spaustuvė, 1988, p. 63.

Technikos skyriui buvo išrūpintas leidimas vakarais paskaitoms ir braižykloms naudotis paštininkų kursų patalpomis, o Humanitarinių mokslų ir Teisių skyriams – naudotis Švietimo ministerijos patalpomis. Kursų organizatoriai sunešė iš namų vadovėlius, užrašus, pasiskolino banke 120 tūkstančių markių, už kurias prof. E. Volteris buvo komandiruotas į Vokietiją, kur nupirko būtiniausių knygų, užsakė žurnalų³⁴.

Kursų paskaitos taip pat vyko Gamtos tyrimo stotyje (A. Mickevičiaus g.), Pašto ir telegrafo valdybos rūmuose (Laisvės al.), Plentų ir vandens kelių valdybos patalpose (Daukanto g.) ir kitur³⁵. Buvo naudojamosi gimnazijos fizikos kabinetais, tačiau jie negalėjo patenkinti kursų poreikių. Chemijos dėstytojai indus bei chemikalus skolindavosi iš Chemijos ir farmacijos laboratorijos. Prof. J. Žilinskas surado apleistą namą A. Mickevičiaus gatvėje ir kartu su Z. Žemaičiu paprašė švietimo ministro skirti šį pastatą Aukštiesiems kursams. Netrukus šis pastatas buvo gautas, ir profesorius jame pradėjo organizuoti Anatomijos institutą. Neturėdamas pinigų pastato remontui, J. Žilinskas pats viską išvalė, užkalė skylės grindyse, padedant karo ligoninės sanitarui, preparatoriui ir studentams, nudažė grindis ir sienas, sukėlė suolus, taburetes ir stalus lavonams padėti³⁶. Taip atsirado pirmasis Lietuvos anatomijos institutas, kuris po 10 metų buvo perkeltas į toje vietoje naujai pastatytus rūmus. Gamtos skyriaus padėtis buvo kiek geresnė, nes jis dirbo Švietimo ministerijos įkurtoje Gamtos tyrimo stotyje, kuri turėjo penkis kambarius ir nemaža zoologo T. Ivanausko ir botaniko Liudo Vailionio paruoštų preparatų³⁷.

Negaudami valstybės finansavimo Aukštieji kursai rinko aukas. Pirmoji auka 1500 auksinų gauta iš Lietuvos misijos Amerikoje³⁸. Šios aukos buvo surinktos Pitsburge daktaro Jono Šliūpo paskaitos metu. Iš Niujorko lietuvių bendruomenės gauta dvidešimt penki tūkstančiai 335 auksinai knygyno steigimui³⁹. 10 tūkstančių auksinų Aukštųjų kursų studentų paskolų fondui nutarė skirti Šakių apskrities taryba⁴⁰. Karo ligoninės ūkio kuopa ir sanitarijos puskarininkių mokyklos nariai paaukojo 2375 auksinus⁴¹. Krašto apsaugos ministerijos Sanitarijos skyrius įsteigė 13 stipendijų Aukštuosiuose kursuose besimokantiems karo medikams⁴². Dėstytojams buvo mokamas valandinis atlyginimas, kuris

³⁴ Indriūnas, Juožas. *Atsiminimai*. Kaunas: Technologija, 1996, p. 46.

³⁵ Gimbutas, Jurgis. *Jonas Šimoliūnas. Inžinierius, valstybininkas, profesorius*, p. 63.

³⁶ Žilinskas, Jurgis. *Atsiminimai*. Vilnius, Lietuvos nacionalinis muziejus, 2005, p. 192.

³⁷ Indriūnas, Juožas. *Atsiminimai*, p. 47.

³⁸ 1921-07-12 Švietimo ministerijos Aukštesniojo mokslo departamento raštas Nr. 5260. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 2, l. 410.

³⁹ 1920-12-06 Susivienijimo lietuvių Amerikoje raštas. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 39, l. 96.

⁴⁰ 1921-09-15 Ištrauka iš Šakių apskrities tarybos posėdžio protokolo. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 2, l. 411.

⁴¹ 1921-11-15 Karo ligoninės ūkio kuopos vado raštas Nr. 191. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 2, l. 415.

⁴² 1920-08-14 Aukštųjų kursų išdininko raštas Nr. 64. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 39, l. 94.

buvo net mažesnis už mažos kvalifikacijos valstybės tarnautojų atlyginimą. Be to, jis buvo mokamas tik mokslo metu, o atostogų metu atlyginimo mokėjimas nutrūkdavo⁴³.

1920 m. Aukštųjų kursų ataskaitoje rašoma, kad metų gale kursai turėjo 33 lektorius, iš kurių – 2 profesorius. Dėl lektorių stokos iki kovo mėnesio nevyko fizikos ir chemijos paskaitos, sferinės analitinės geometrijos ir sferinės trigonometrijos – nuo balandžio pradžios iki pirmojo semestro pabaigos⁴⁴. Be privalomųjų paskaitų Gamtos skyrius suorganizavo 12 ekskursijų po Kauno apylinkes. Prie Aukštųjų kursų buvo įsteigti kursai brandos atestatui įgyti, taip pat užsienio ir lietuvių kalbų kursai. Aukštieji kursai pirmaisiais veikimo metais turėjo 522 klausytojus, iš kurių – 244 buvo tikrieji klausytojai, 278 – laisvieji. Iš jų – 168 moterys, 354 – vyrai. Daugiausia Aukštuosiuose kursuose lietuvių tautybės klausytojų – 362, 152 – žydų tautybės, 3 – vokiečių, 2 – baltarusių, po 1 – latvių, lenkų ir rusų. Pagal amžių iki 20 metų sudarė 133 klausytojai, 20–25 metų – 244 asmenys, 26–30 metų – 110 asmenys ir daugiau kaip 30 metų turėjo 35 klausytojai⁴⁵.

Aukštųjų kursų kūrėjai manė, kad kursai Kaune įkurti laikinai ir, kai bus atgauta Lietuvos sostinė Vilnius, jie persikels į buvusias Vilniaus universiteto patalpas⁴⁶. Lietuvai pasirašius taikos sutartį su Sovietų Rusija ir atgavus Vilnių, 1920 m. liepos 20 d., Aukštųjų kursų taryba išsiuntė Z. Žemaitį į Vilnių surasti rūmus, tinkamus Aukštiesiems kursams, ir apsaugoti mokslo priemones ir turta, likusį po Vilniaus universiteto evakuacijos⁴⁷. Nespėjus Aukštiesiems kursams įsikurti Vilniuje, Lietuvos sostinę okupavo Lenkijos pasiūsta generolo Lucjano Želigovskio kariuomenė. Netrukus Aukštieji kursai nutraukė veiklą, nes dalis kursų klausytojų buvo mobilizuoti į kariuomenę ginti valstybės nepriklausomybę. Pirmieji Aukštųjų kursų mokslo metai dėl karo su Lenkija baigėsi anksčiau.

Technikos skyriaus organizavimas

1918 m. rugpjūčio mėnesį į Lietuvą iš Rusijos grįžę lietuviai inžinieriai, architektai ir technikai įkūrė Lietuvos technikų draugiją, kuri siekė pradėti ruošti šaliai reikalingus amatininkus ir kvalifikuotus darbininkus, norėjo organizuoti Aukštuosius kursus su Technikos skyriumi, kol bus

⁴³ Žemaitis, Zigmąs. Kauno aukštosios mokyklos kūrimosi ir darbo sąlygos. *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune*, p. 12–13.

⁴⁴ Aukštųjų kursų apyskaita 1920 metams. LCVA, f. 631, ap. 12 b. 37, l. 6.

⁴⁵ Aukštųjų kursų klausytojų sąrašas. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 37, l. 8.

⁴⁶ 1920-04-28 Aukštųjų kursų vadovo Z. Žemaičio raštas Nr. 45 Vilniaus universitėtės draugų asociacijai Amerikoje. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 2, l. 515.

⁴⁷ 1920-07-20 Z. Žemaičio pažymėjimas Nr. 74, kad jis yra deleguojamas į Vilnių, LCVA, f. 631, ap. 12, b. 2, l. 494.

įkurtas universitetas. Lietuvos technikos draugijos įkūrėjai buvo inžinieriai Jonas Mašiotas, Steponas Kairys, Jurgis Čiurlys, Jonas Šimoliūnas, Kazimieras Vasiliauskas, Tadas Šulcas, Benediktas Tomaševičius, Adolfas Sruoga, Valdemaras Vytautas Čarneckis, Juozas Skripkus, Valerijonas Verbickis, Stasys Eidrygevičius, Balys Sližys, Petras Pundzevičius ir Konstantinas Šakenis⁴⁸. Pirmąją valdybą sudarė: pirmininkas J. Mašiotas, vicepirmininkas J. Šimoliūnas, sekretorius K. Vasiliauskas, išdininkas T. Šulcas ir narys J. Čiurlys. Dalis draugijos steigėjų tapo Aukštųjų kursų Technikos skyriaus organizatoriais ir dėstytojais. 1919 m. gruodžio mėnesį buvo išrinkta Technikos skyriaus organizacinė komisija, kurią sudarė statybos inžinierius, Susisiekimo ministerijos valdytojas J. Šimoliūnas, mechanikos inžinierius, švietimo ministro padėjėjas K. Vasiliauskas ir technologijos inžinierius J. Mašiotas⁴⁹.

Technikos skyrius pradėjo veikti 1920 m. vasario 2 d. Jo vedėju tapo Jonas Šimoliūnas, sekretoriumi – K. Vasiliauskas. Abu jie buvo pažįstami iš studijų Rygos politechnikos institute laikų. Jie parengė Technikos skyriaus mokslo planus, laikydami „gyvenimiškesnės dalykų sistemos“, kuri buvo taikyta Rygos institute ir leido studentams lengviau studijuoti ir baigti mokslus⁵⁰. J. Šimoliūno ir K. Vasiliausko siūlymu šią sistemą Aukštųjų kursų taryba įvedė ir kituose skyriuose. Technikos skyriuje buvo 3 poskyriai: Statybos, Mechanikos ir Technologijos. Pirmaisiais ir antraisiais studijų metais visi poskyriai turėjo studijuoti bendruosius mokslo dalykus kartu, kitus 3 metus – specializacijos dalykus.

Pirmieji skyriaus dėstytojai buvo: Z. Žemaitis – Odesos universiteto Matematikos skyriaus absolventas – dėstė diferencialinę skaičiuotę; Bernardas Kodatis, studijavęs Berlyno universitete, dėstė analizinę geometriją; Jurgis Čiurlys – Peterburgo technologijos instituto absolventas – braižomąją geometriją; K. Vasiliauskas dėstė mechaniką; fiziką ir chemiją dėstė Vincas Čepinskis, baigęs Peterburgo universiteto Matematikos-gamtos fakultetą; braižybą – Valerijonas Verbickis, baigęs Peterburgo civilinių inžinierių institutą ir Peterburgo archeologijos institutą; geodeziją – J. Šimoliūnas. 1921 m. pavasarį kursų lektoriumi tapo Julijonas Gravrogkas Peterburgo Technologijos instituto auklėtinis ir Pilypas Butkevičius, baigęs Peterburgo universiteto Matematikos-gamtos fakultetą. 1921 m. rudenį į kursų veiklą įsitraukė iš Rusijos grįžę dėstytojai: Petras Juodakis ir Platonas Jankauskas, baigę Peterburgo universiteto Matematikos-gamtos fakultetą, Stasys Dirmantas – Maskvos Matavimų

---

⁴⁸ Gimbutas, Jurgis. *Jonas Šimoliūnas: inžinierius, valstybininkas, profesorius*, p. 40–41.

⁴⁹ Gimbutas, Jurgis. *Jonas Šimoliūnas: inžinierius, valstybininkas, profesorius*, p. 60.

⁵⁰ Ten pat, p. 60–61.

instituto absolventas, Pranas Jodelė, baigęs Charkovo veterinarijos, Maskvos bakteriologijos ir Kijevo politechnikos institutus, ir Mykolas Songaila – Peterburgo dailės akademijos auklėtinis⁵¹.

1920 m. Technikos skyrius dirbo Plentų ir vandens kelių, Pašto ir telegrafo valdybose, gimnazijoje ir karininkų klube. Veiklos pradžioje skyriaus klausytojai praktinius darbus galėjo atlikti vakarais Siaurųjų geležinkelių dirbtuvėse⁵². Dėstytojai ruošė uždavinių sąsiuvinius, paskaitų konspektus, brėžinius ir kitas mokymo priemones, tačiau padėtis vis dar buvo labai sunki. 1921 m. vasario 14 d. rašte pirmajam Aukštųjų kursų vedėjui Z. Žemaičiui Technikos skyriaus vedėjas J. Šimoliūnas, rašė, kad Technikos skyrius įsigijo įvairių prietaisų ir modelių braižybai, tačiau neturi kur jų padėti, nes neturi tinkamų patalpų ir baldų braižyklai įrengti⁵³. 1921 m. kovo 8 d. Aukštųjų kursų mažosios tarybos posėdyje J. Šimoliūnas pareiškė, kad žūsta Technikos skyriaus mokslo priemonės, nes jos sukrautos dėžėse, kurios yra mokinių laužomos, be to, nėra kur sudėti mechaninės laboratorijos prietaisų, kurie tuoj bus atsiųsti iš Vokietijos. Jis aiškino, kad padėtis labai varginga, nuogąstavo, kad semestras baigiasi, o mokslo kursas gali likti neišklaustas⁵⁴.

Aukštųjų kursų veiklos pradžioje daugiausia klausytojų – 159 turėjo Medicinos skyrius (vadovas Motiejus Nasvytis, vėliau – Petras Avižonis), Humanitarinių mokslų (vadovas E. Volteris) – 111, Teisių (vadovas A. Janulaitis) – 88, Technikos (vadovas J. Šimoliūnas) – 78, Gamtos (vadovas T. Ivanauskas) – 66, Fizikos matematikos (vadovas Z. Žemaitis) – 20 klausytojų⁵⁵. 1921 m. kovo 19 d. Mažosios tarybos posėdyje Aukštųjų kursų vadovas J. Vabalas-Gudaitis pranešė apie žymų klausytojų skaičiaus sumažėjimą – I pusmetį už mokslą sumokėjo 245 klausytojai, o II – tik 145 asmenys⁵⁶. Humanitarinių mokslų klausytojų atstovas Petras Spėtyla atsakė, kad pagrindinė klausytojų mažėjimo priežastis yra abejonės dėl to, ar Aukštieji kursai bus reorganizuoti į universitetą. Studentų draugija jį įgaliojo pranešti, jeigu rudenį nebus atidarytas universitetas, dalis klausytojų išvažiuos mokytis į užsienį. Technikos skyriaus klausytojų atstovas nurodė, kad studentų nuotaikos blogos, nes nėra eksperimentų ir praktikos darbų, todėl paskaitas lanko tik 8 žmonės. Dauguma kursų dėstytojų taip pat

⁵¹ 1922-01-28 Aukštųjų kursų Technikos skyriaus veikimo apžvalga už 1920 ir 1921 metus. LCVA, f. 631, ap. 12 b. 37, l. 113; *Lietuvos universitetas 1922 02 16–1927 02 16. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita*. Kaunas, 1927, p. 74–104.

⁵² 1922-01-28 Aukštųjų kursų Technikos skyriaus veikimo apžvalga už 1920 ir 1921 metus. LCVA, f. 631, ap. 12 b. 37, l. 114.

⁵³ 1921-02-14 Technikos skyriaus vedėjo J. Šimoliūno raštas Aukštųjų kursų vadovui Z. Žemaičiui. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 2, l. 37.

⁵⁴ 1921-03-08 Aukštųjų kursų mažosios tarybos posėdžio protokolas. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 34, l. 6–7.

⁵⁵ Aukštųjų kursų klausytojų sąrašas. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 37, l. 8.

⁵⁶ 1921-03-08 Aukštųjų kursų mažosios tarybos posėdžio protokolas. *Ten pat*, l. 13.

buvo įsitikinę, kad šie kursai jokiū būdu negali atstoti universiteto: jie nedavė klausytojams sistemingo aukštojo išsilavinimo, diplomo, negarantavo jokių teisių.

J. Šimoliūnas buvo ne tik Technikos skyriaus vedėjas, bet ir Aukštųjų kursų ūkvedys, suradęs Aukštiesiems kursams buvusios Komercijos mokyklos patalpas A. Mickevičiaus gatvėje ir organizavęs jų remontą. 1921 m. pabaigoje Aukštiesiems kursams gavus šį pastatą, pagerėjo Technikos skyriaus situacija: pradėta steigti mechaninė laboratorija – įsigyti beveik visi reikalingi prietaisai cementui tirti, statybinių medžiagų technologijos laboratorijai surinkti vietinių statybinių medžiagų pavyzdžiai, įsigyti visi reikalingi instrumentai geodezijos kabinetui, braižyklos apstatytos reikalingais baldais, gauti gipso modeliai piešimui ir mašinų dalys – techninei braižybai⁵⁷.

Technikos skyriaus dėstytojai turėjo didelių problemų su terminologija, nes reikėjo ieškoti tinkamų ir kurti naujus terminus, tačiau tie sunkumai buvo įveikti, nes šie žmonės turėjo didžiulį norą dėstyti lietuviškai ir lietuvių kalbą iš kasdienės kalbos paversti mokslo kalba.

Išvados

1. Dauguma Aukštųjų kursų kūrėjų pradėjo savo mokslinę veiklą dalyvaudami Lietuvių mokslo draugijos veikloje, Technikos skyriaus steigėjai buvo Lietuvių technikų draugijos nariai. Dalyvavimas šiose draugijose padėjo sutelkti mokslininkus ir inžinierius į Aukštųjų kursų, o vėliau – į Lietuvos universiteto mokslo personalo branduolį.
2. Aukštųjų kursų įkūrimas visuomeniniais pagrindais buvo Lietuvos inteligentijos pilietinio ir tautinio sąmoningumo išraiška.
3. Aukštieji kursai sutelkė dėstytojus ir studentus, parengė programas ir planus, įsigijo mokymo priemonių ir taip sukūrė pagrindą Lietuvos universitetui.

Šaltiniai ir literatūra

Archyviniai šaltiniai

1921-07-12 Švietimo ministerijos Aukštesniojo mokslo departamento raštas Nr. 5260. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 2, l. 410.

1920-12-06 Susivienijimo lietuvių Amerikoje raštas. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 39, l. 96.

1921-09-15 Ištrauka iš Šakių apskrities tarybos posėdžio protokolo. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 2, l. 411.

1921-11-15 Karo ligoninės ūkio kuopos vado raštas Nr. 191. *LCVA*, f. 631, ap. 12. b. 2, l. 415.

---

⁵⁷ 1922-01-28 Aukštųjų kursų Technikos skyriaus veikimo apžvalga už 1920 ir 1921 metus. *LCVA*, f. 631, ap. 12 b. 37, l. 114–115

1920-08-14 Aukštųjų kursų išdininko raštas Nr. 64. *LCVA*, f. 631, ap. 12, b. 39, l. 94.
1920-04-28 Aukštųjų kursų vadovo Z. Žemaičio raštas Nr. 45 Vilniaus universitatės draugų asociacijai Amerikoje. *LCVA*, f. 631, ap. 12, b. 2, l. 515.
1920-07-20 Z. Žemaičio pažymėjimas Nr. 74. *LCVA*, f. 631, ap. 12, b. 2, l. 494.
Aukštųjų kursų apyskaita 1920 metams. *LCVA*, f. 631, ap. 12 b. 37, l. 6.
Aukštųjų kursų klausytojų sąrašas. *LCVA*, f. 631, ap. 12, b. 37, l. 8.
1922-01-28 Aukštųjų kursų Technikos skyriaus veikimo apžvalga už 1920 ir 1921 metus. *LCVA*, f. 631, ap. 12 b. 37, l. 113.
1921-02-14 Technikos skyriaus vedėjo J. Šimoliūno raštas Aukštųjų kursų vadovui Z. Žemaičiui. *LCVA*, f. 631, ap. 12, b. 2, l. 37.
1921-03-08 Aukštųjų kursų mažosios tarybos posėdžio protokolas. *LCVA*, f. 631, ap. 12, b. 34, l. 6–7.

Publikuoti šaltiniai

Pirmoji aukštoji Lietuvos mokykla Aukštieji kursai. Kaunas, 1920.
Lietuvos universitetas 1922 02 16–1927 02 16. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita. Kaunas, 1927.

Periodika

Pr. Mš. [Pranas Mašiotas]. Švietimo ministerijos aukštesniosios mokyklos. *Lietuva*, 1919-12-17, Nr. 272, p. 2.
Žemaitis, Zigmąs. Universiteto kursų komisijos vardu. *Lietuva*, 1919-10-06, Nr. 220, p. 1.
Žemaitis, Zigmąs. Dėl universiteto kursų. *Lietuva*, 1919-10-07, Nr. 221, p. 1.
Universiteto kursai. *Lietuva*, 1919-10-15, Nr. 228, p. 2.
Lietuvos piliečiai, 1919-07-12, *Lietuva*, 1919-07-17, Nr. 153, p. 1.
Dr. J. Žemgulyš. Iš Kauno medicinos draugijos darbuotės. *Lietuva*, 1919-12-12, Nr. 268, p. 2;
4-jo ir 5-jo kurso studentams medikams įsidėmėt. *Lietuva*, 1919-12-16, Nr. 271, p. 4.
Žemaitis, Zigmąs. Aukštųjų kursų reikalų. *Lietuva*, 1919-12-14, Nr. 270, p. 1.
Dr. Vladislovas Kairiūkštis. Savojo universiteto reikalų. *Lietuva*, 1919-12-03, Nr. 269, p. 3.
Moksleivių grupė. Į Aukštųjų kursų draugus. *Lietuva*, 1919-12-13, Nr. 269, p. 3.
Aukštųjų kursų laikinosi moksleivių komisija. Būsimų Aukštųjų kursų lankytojų susirinkimas. *Lietuva*, 1919-12-24, Nr. 278, p. 3.
Dėl kursų vidurinės mokyklos programai pakartoti. *Lietuva*, 1919-12-18, Nr. 273, p. 4.
Aukštųjų kursų laikinoji moksleivių komisija. Vidurinės mokyklos programos 2-jų savaičių pakartojimo kursai. *Lietuva*, 1920-01-04, Nr. 3, p. 3.
Žemaitis, Zigmąs. Aukštųjų kursų reikalų. *Lietuva*, 1919-12-14, Nr. 270, p. 1.
A.M. Draugijos taryba. Iš Aukštųjų kursų. *Lietuva*, 1920-01-21, Nr. 16, p. 4.
Į Lietuvos visuomenę. *Lietuva*, 1920-01-22, Nr. 17, p. 4.
Lietuvos visuomenei. *Lietuva*, 1920-01-27, Nr. 21, p. 1.
Aukštųjų kursų draugijos taryba praneša. *Lietuva*, 1920-01-01, Nr. 1, p. 4.
Aukštųjų mokslų draugijos taryba. Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-15, Nr. 11, p. 1;
Aukštųjų mokslų draugijos taryba. Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-17, Nr. 13, p. 1;
Aukštųjų mokslų draugijos taryba. Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-20, Nr. 15, p. 1
Aukštųjų kursų atidarymas. *Lietuva*, 1920-01-30, Nr. 24, p. 3.
Aukštųjų kursų atidarymas. *Lietuva*, 1920-02-01, Nr. 26, p. 2.
Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-01-28, Nr. 22, p. 1.
Aukštieji kursai. *Lietuva*, 1920-02-01, Nr. 26, p. 1;

Kauno kronika. *Lietuva*, 1920-02-05, Nr. 28, p. 3.

Atsiminimai

Indriūnas, Juozas. *Atsiminimai*. Kaunas: Technologija, 1996, p. 46.

Žilinskas, Jurgis. *Atsiminimai*. Vilnius, Lietuvos nacionalinis muziejus, 2005.

Literatūra

Žemaitis, Zigmas. Kauno aukštosios mokyklos kūrimosi ir darbo sąlygos. *Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune*. Vilnius, „Mintis“, 1967, p. 7–39.

Seselskytė, Adelė. Lietuvių mokslo draugijai – 100 metų. *Tautosakos darbai*, t. XXXII, 2006, p. 271–279.

Stražnickas, Juozas. *Kazimieras Vasiliauskas. Mokslininkas, pedagogas, inžinierius*. Kaunas, technologija, 1997.

Gimbutas, Jurgis. *Jonas Šimoliūnas: inžinierius, valstybininkas, profesorius*. Chicago: M. Morkūno spaustuvė, 1988.